

HAVØRNEN OG DENS FØDE

Af Henning Scheel

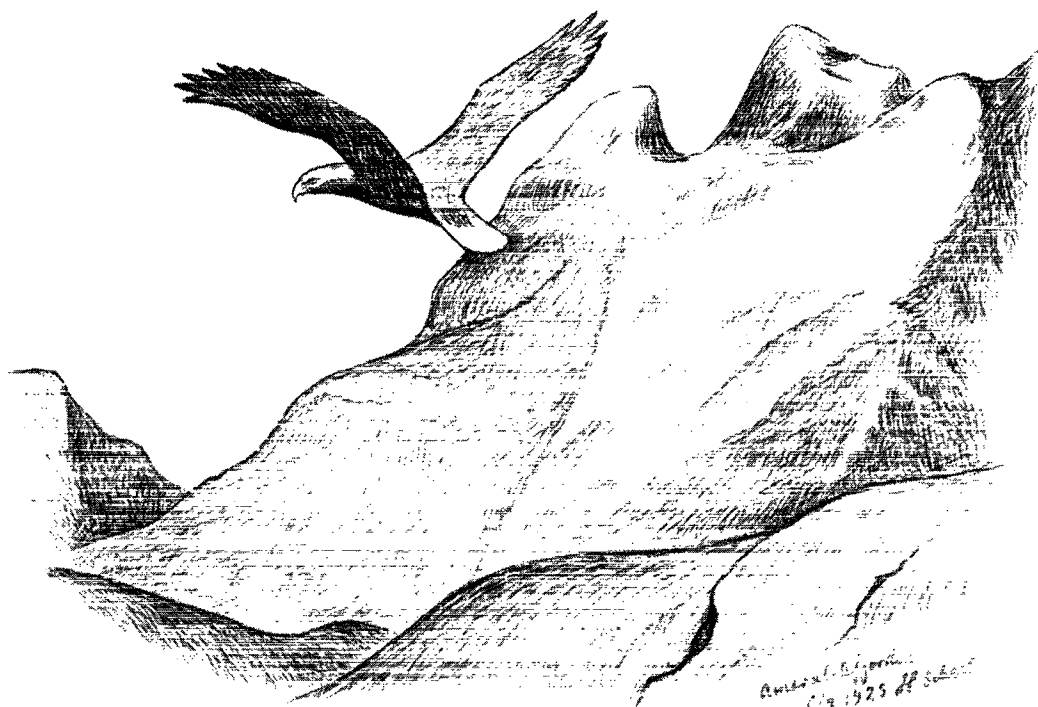
Havørnen findes endnu som nogenlunde almindelig langs Grønlands vestkyst fra Kap Farvel i syd til Diskobugten i nord; derimod er den kun truffet ganske få gange på den aller sydligste del af østkysten.

Hvis det havde stået til fåreavlerne i Sydgrønland, havde den nok allerede på det nærmeste været udryddet, idet man ønskede den gjort fredløs; men heldigvis har forstandige grønlandere og danskere opnået at få den totalfredet i tide. Det var selvfølgelig fra fåreavlernes side hensynet til de nyfødte lam, der blev fremført som grund for en udryddelse; men da havørnens føde først og fremmest består af fisk og søfugle, er der absolut ikke grund til en så drastisk foranstaltning; selv om det en enkelt gang skulle hælde, at den forgreb sig på et nyfødt lam. Hvis havørnen skulle interessere sig særligt for lammene, ville den sikkert også i mange år have interesseret sig for rensdyrenes kalve, hvad der dog såvidt vides aldrig er konstateret. Derimod er den meget interesseret i ådsler, og finder den et sygt eller selvdødt dyr, vil den sikkert af og til kunne ses i lag med et sådant.

Hele sommertiden er laksene i de mange elve dens yndlingsføde, og den øvrige del af året, når elvene og søerne er frosset til, jager den mest ederfugle og andre søfugle langs kysten. Det er yderst sjældent, at den tager fuglene i flugten; dens metode er derimod at overraske de dykkende fugle, når de dukker op for at få luft. Det synes, som om den helst ikke giver sig i kast med ymmerter¹ og lommer; dette skyldes sikkert deres kraftige og spidse og derfor farlige næb, som de retter lige mod deres angriber. Selv overfor den langt hurtigere falk bruger ymmerter og lommer denne taktik, hvis de ikke kan nå at dykke. Rigtigheden af denne påstand konstateredes på Lehn-Schiølers ornitologiske ekspedition, hvor vi så en jagtfalk forfølge en lom, som, idet den nåede vandoverfladen, øjeblikkelig rettede næbbet som en lanse mod den slående falk, som dog nåede at bøje af i sidste øjeblik.

Når havørnen jager søfugle langs kysterne, kan den af og til føle sig fristet til at tage en mindre sæl, som den da bugserer ind til kysten; dette foregår efter grønlanderes udsagn ved, at den med klørne dybt forankret i sælens ryg bugserer denne

¹ Mallemuk – denne fugl har dog ikke spidst næb.

Gammel havørn over fjelde.

baglæns ind mod land, idet den tildels bruger vingerne som årer. Har den været så uheldig at sætte klørerne i en for stor sæl, som den ikke kan magte, kan det hændе, at den bliver trukket med ned under vandet, inden den får sluppet sit tag, og den lider da druknedøden. Dette skal i enkelte tilfælde være konstateret ifølge kolonibestyrer Rasmus Müllers fortrinlige bog om vildtet og jagten i Sydgrønland.

Havørnen er først yngledygtig, når den er 3-4 år gammel og har opnået den udfarvede fugls fjerdragt med den helt hvide hale og det meget lysere hoved og hals, som med alderen bliver hvidere og hvidere. Det er derfor kun sådanne gamle individer, man træffer om sommeren ved redepladserne, medens de unge et- og to-årige fugle, hvis hele fjerdragt er mørkebrun, strejfer mere omkring langs kysterne.

Det almindeligste er at træffe havørnens rede inde i fjordene, hvor den næsten altid er anbragt i nærheden af en lakseelv, ofte umiddelbart ved en sådan, så der er

nem adgang til spisekammeret, selv om der selvfølgelig også går en del fuglevildt og en enkelt hare med til at opføde ungerne, hvis antal oftest kun er én eller to, meget sjældent tre. – Er reden anbragt på en klippehylde ved et fuglefjeld, er det selvfølgelig fortrinsvis fuglefjeldets beboere og navnlig disses unger, der må holde for. Reden er da temmelig utilgængelig; men langt det almindeligste er, at den anbringer reden på en lavere klippeafsats, som man i mange tilfælde kan gå lige op til uden at behøve at klatre noget videre. Det hænder også, at den er anlagt på så at sige ganske fladt terrain. Redematerialet er blot en bunke vissent græs og enkelte elle- og pilekviste tilsyneladende anbragt ret tilfældigt og uordentligt, men dog således, at det danner et godt underlag for æggene og senere ungerne.

På Lehn-Schiølers ornithologiske ekspedition i 1925 var det selvfølgelig også på programmet at studere havørnens forekomst og biologi, hvorfor vi stadig var på udkig efter ørne. – Den første rede, vi så, var anbragt ved et fuglefjeld i fjorden „Kugssuk“; men da den var anbragt højt oppe på en utilgængelig fjeldhylde, måtte vi opgive at undersøge den nærmere; den var temmelig iøjnefaldende på grund af, at klippehylden var ganske hvidkalket af fuglenes udtømmelser. Vi så ingen ørne i umiddelbar nærhed af reden, så muligvis var den ubeboet det pågældende år.

Adskilligt bedre gik det os nogle dage senere på en tur ind i Ameralikfjorden. – Vi var afsejlet fra kolonien Godthåb den 5. juli kl. 11 $\frac{1}{2}$ med to både: „Angut“ og „Nauja“, og var således et større selskab, idet inspektøren og seminarielærer Nissen med fruer ledsagede os. Det blev en dejlig sejltur i frisk blæst. „Nauja“s motor var den kraftigste, hvorfor „Angut“ sakkede noget agterud på det første stykke vej; men da begge bådene derefter tog sejlene til hjælp, blev rollerne hurtigt byttet om, og vi fik en herlig kapsejls ud af det. Ved 16-tiden om eftermiddagen var vi nået et godt stykke ind i fjorden, og da her var en god naturlig havn, kastede vi anker. Stedet kaldte grønlænderne „Kasigianguit“. Det var en bugt, hvor tre elve havde deres udløb, og hvor der fandtes et dejligt dalstrøg med rig vegetation, bl. a. et ret højt pilekrat, hvor der var mange småfugle, særlig siskener, med reder og unger. Straks ved ankomsten fik vi øje på to gamle havørne og blev hurtigt klar over, at de måtte have deres rede på en lav klippetop, som til den ene side faldt brat ned mod en elv. Senere da vi gik i land, fandt vi reden, som var anbragt op ad et par klippeblokke, som meget fornuftigt forhindrede ungen, thi der var kun én, i at komme den bratte klippeside for nær; til den anden side, fra hvilken vi kom op til reden, skrånede terrainet ganske fladt ned mod dalen. Som yderligere sikkerhed for ungen var der anbragt nogle ret svære grene, som, foruden at udfylde hullet mellem de to klippeblokke, forlængede dette beskyttende „hegn“ mod afgrunden. Det så absolut ikke ud til, at disse grene var anbragt tilfældigt. Selve reden bestod ellers blot af vissent græs og tynde kviste.

Ungen på redepladsen.

Ungen var vel ca. en måned gammel, idet den endnu var beklædt med bløde, gråbrune dun kun med enkelte frembrydende fjer på ryggen og på skuldrene. Den nærmest sad på bagdelen med de store, gule fødder, som allerede var forsynet med kraftige kløer, liggende underligt kejtet fremstrakt under den. I og omkring reden lå en mængde rester efter dens måltider, således f. eks. to laks, hvoraf en del var ædt, desuden rester af følgende fuglearter: gråand, brünnicks tejste, mallemuk, tretået måge, islandsk hvinand, rype og skallesluger; men vi fandt ingen levninger af harer. Medens vi tog nogle skitser og fotografier af både ungen og de gamle ørne, som stadig kredsede skrigende over os dog uden at blive særlig nærgående, fodrede vi den med store stykker af de to laks, for at den ikke skulle lide nød på grund af vort langvarige besøg.

Den ene af grønlænderne, som var med os, kunne ikke forstå, at vi ikke ville skyde de gamle ørne. Han sad hele tiden og rev og sled i mig og pegede skiftevis på

ørnene og bøssen for at få mig til at skyde, men det var selvfølgelig ikke derfor, vi var kommen. Inspektøren lod endog bekendtgøre blandt såvel grønlændere som danske, at dette ørnepar var fredet og ikke måtte forstyrres, et ønske der blev respekteret af alle også i de efterfølgende år, thi ørnene benytter helst den samme rede år efter år. – Denne rede havde allerede, den gang vi fandt den, været kendt i lange tider af grønlænderne, og den blev senere benyttet hvert år, således at mange andre efter os har haft glæde af at besøge stedet.

Det var vanskeligt at løsrive sig fra dette pragtfulde syn, men nede ved landingsstedet var grønlænderne ved at rejse teltet for natten, og middagsmaden, en dejlig friskfanget hellefisk, ventede på os.

Teltet var rejst lige ved siden af en stor dyngestien, som viste sig at være en gammel eskimograv; hvor gammel den var, var der ingen der vidste. Man kunne kigge ind imellem stenene og se skelettet af den afdøde. – Hvis han selv havde valgt sit sidste hvilested, havde han valgt det med smag; man kunne vanskeligt tænke sig smukkere udsigt over fjorden og smukkere musik end elvenes klukken ned gennem dalen, småfuglenes stilfærdige kvidren, rypernes skogren og havørnenes viddlydende i et jægerøre så dejlige, skingrende skrig.

Da det var ved at blive mørkt, kom strømhænderne som mørke silhuetter lavt hen over vandet og kastede sig midt i strømhvirvlerne ved elvens udløb.

Allerede tidligt den næste morgen var vi igen ved reden for at tegne og male. De gamle ørne var stadig urolige for deres unge og blev sommetider temmelig nærgående; men ungen havde hurtigt vænnet sig til os, den hvædede af og til, hvis vi kom den alt for nær eller ville berøre den, det fandt den sig ikke i; men den blev straks formildet, når vi gav den en bid laks. – Man skulle ikke nærme sig den bagfra, så kunne man risikere at blive ramt af dens ildelugtende udtømmelser, som blev skudt ud med stor kraft.

Efter at være blevet færdig med vore akvareller og tegninger af ørnene samlede vi alt sammen, hvad der lå i reden af skeletdele, fjer, gylp og andet, der kunne være af interesse at undersøge nærmere, hvorefter vi tog afsked med vor interessante model, som nu nok kunne trænge til fred og ro igen.

På den videre sejlads ind i fjorden blev vi til sidst generet så meget af blæst og høj sø, at vi blev nødt til at søge ly i en lille bugt, som grønlænderne kaldte „Eka-luit“. Det ville være umuligt at slippe ud af fjorden nu på grund af den stærke modgående strøm og modvind, så vi kunne lige så godt se at få noget ud af ventetiden. Vi gik derfor i land for at se, hvad der fandtes af fugle, og det første vi så var ligesom ved „Kasigianguit“ en havørn, som lettede fra strandkanten, men denne ørn steg straks højt tilvejs for hurtigst muligt at forsvinde over fjeldtoppene, så den havde sikkert ingen rede her i nærheden. Af andre fugle så vi en flok skalleslugere,

en flok gråænder, nogle strømænder, måger og mange laplandsverlinger og siskener.

I et stort, tæt pilekrat lå et kuld polarrævehvalpe skjult; de pilede afsted i alle retninger, da vi gik igennem krattet; kun én trykkede så hårdt, at jeg var nær ved at træde på den. Med et vræl for den op over klipperne til moderen, som sad og holdt øje med os af angst for sit afkom.

Medens vi var i land, havde inspektøren i kikkert ude fra båden holdt øje med, hvad der foregik, og havde da set, at to rensdyr flygtede ud af krattet og forsvandt ind i baglandet straks ved vor ankomst.

Det er altid en umådelig forstyrrelse, det vækker, når mennesket viser sig i landskabet; vi må have et dårligt renommé blandt vore medskabninger, dyrene.

Grønlænderne, som havde spået vinddrejning, fik ret. Allerede kl. 4 næste morgen blæste det indefra og ud af fjorden, så vi fik en hurtig sejlads hjem til kolonien Godthåb.